

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrazoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasini dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrоров Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Ablalulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktram Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f. d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasrova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari.....	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хаймуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f.n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i.f.d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi.....	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'рни va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhkomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna , katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyevna , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

DAVLAT OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA XARAJATLAR HISOBINI YURITISH

Karayev Payzillaxon Yusufxonovich
PhD., Namangan muhandislik-qurilish instituti

Annotatsiya: Maqolada byudjet tashkilotlari tomonidan g'aznachilikdagi byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha shaxsiy hisob raqamlardan xarajatlarni to'lab berilishi kassa xarajatlari ko'rinishida hisobda aks ettirilgan. Shuningdek, davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish va tahlil qilish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: davlat oliy ta'lim tashkilotlari, byudjetdan tashqari mablag'lar, moliyaviy resurslar, byudjet tashkiloti.

Abstract: In the article, the payment of expenses by budget organizations from personal accounts for off-budget funds in the treasury is reflected in the account in the form of cash expenses. Also, the methods of cost accounting and analysis in state higher education organizations were considered.

Key words: state higher education organizations, extra-budgetary funds, financial resources, budget organization.

Аннотация: В статье оплата расходов бюджетными организациями с лицевых счетов внебюджетных фондов в казначействе отражается в учете в виде кассовых расходов. Также были рассмотрены методы учета и анализа затрат в государственных организациях высшего образования.

Ключевые слова: государственные организации высшего образования, внебюджетные фонды, финансовые ресурсы, бюджетная организация.

KIRISH

Respublikamizda davlat byudjetiga oid siyosatning olib borilishi, byudjet xarajatlari va daromadlarini doimiy kuzatib borish, byudjet nazoratini o'z vaqtida o'tkazilishi va byudjet tashkilotlarining faoliyatini qonun doirasida tashkil qilish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Byudjet tashkilotlarida byudjet va byudjetdan tashqari jamg'armalar mablag'lari bo'yicha hisob ishlari tashkil qilinadi. Byudjet tashkilotlari byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha buxgalteriya hisobini O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuniga, "Byudjet tashkilotlarining buxgalteriya hisobi to'g'risida" gi 2169-sonli Yo'riqnomaga va boshqa normativ – huquqiy hujjatlarga asosan tashkil qiladilar.

Byudjet tashkilotlarining byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lari bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosi hisobini tashkil qilish mablag'larni smetalar doirasida sarflashning amaldagi qonunchilikka muvofiqligini ta'minlashga xizmat qilib, mablag'lar oqimini nazorat qilish uchun axborotlar bilan ta'minlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiq qilinayotgan sohani xorijiy olimlar tomonidan o'rganilishini ham ma'lum darajada o'rganish maqsadga muvofiqdir. Rus olimi Zavodchikov N. D., xarajatlarni boshqarish kerakligini taklif qiladi. Uning fikricha, ularni nafaqat qisqartirish, balki, birinchi navbatda, ishlab chiqarish xarajatlardan samarali foydalanish kerak. Xarajatlarning samaradorligi tashkilotning xarajatlari miqdorini ham, xarajatlarning samaradorlikka ta'sirini ham hisobga oladi.

G. E. Antipova "xarajatlar" va "xarajat" atamalarini tushunchalarini ta'rifini beradi. Muallifning ta'kidlashicha, xarajatlar korxonani tashqi muhitda namoyon etishning hal qiluvchi ko'rsatkichidir, chunki xarajatlar – bu kengaytirilgan takror ishlab chiqarish jarayonini ta'minlash uchun qiymat jihatidan moddiy, mehnat va moliyaviy resurslarning sarflanishi.

A. V. Glushenko va Y. M. Egorovalar "xarajatlar universitetlarni rivojlantirish va strategik rivojlantirish hamda natijalarga erishishni ta'minlash uchun zamonaviy strategik universitetlarni buxgalteriya hisobi usullarini ishlab chiqishning juda yuqori ta'sir qiladigan elementlaridan biridir" deb ta'rif beradilar.

Xorijiy olimlarning bildirgan fikrlariga ko'ra, oliy ta'lim muassasalarida xarajatlarni hisobga olish yuzasidan umumiy qarashlar va o'ziga xos jihatlarni ko'rish mumkin. Ularning bildirgan fikrlarini bir-birini to'ldiruvchi qarashlar sifatida nomoyon bo'lgan. Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, mualliflik ta'rifini quyidagicha keltirish mumkin:

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida, tizimli tahlil, statistik guruhlar va taqqoslama tahlil, ekspert baholash va boshqa usullardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Byudjet tashkilotlarining o'ziga xos jihatlardan biri ularda kassa va haqiqiy xarajatlar hisobining yuritilishi hisoblanadi. Byudjet tashkilotlari tomonidan g'aznachilikdagi byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha shaxsiy hisob raqamlardan xarajatlarni to'lab berilishi kassa xarajatlari ko'rinishida hisobda aks ettiriladi. Masalan, ish xaqi bo'yicha moliyaviy majburiyatlar to'lab berilganda, ya'ni tegishli soliqlar va ajratmalar o'tkazilganda xodimlar plastik kartochkalariga ish xaqi o'tkazib berilganda yoki kassadan berilganda kassa xarajati ko'rinishida tegishli daftarlarda, hisobotlarda aks ettiriladi. Byudjet tashkilotlari tomonidan xarajatlar smetalari doirasida amalga oshirilgan, lekin to'lab berilmagan xarajatlar haqiqiy xarajat ko'rinishida hisobda aks ettiriladi. Masalan, smeta doirasida ish xaqi hisoblangan, lekin to'lab berilmagan yoki ish, xizmatlar ko'rsatilgan, tovarlar olingan, lekin to'lab berilmagan xarajatlar haqiqiy xarajat ko'rinishida tegishli daftarlarda, hisobotlarda aks ettiriladi. Kassa va haqiqiy xarajatlar hisobini yuritish uchun alohida 294 – shakldagi daftar yuritiladi, shuningdek, hisobot shakllarida ham aks ettiriladi. Byudjet tasnifi asosida hisobni tashkil etilishi va hisobotlarni shakllantirilishi – byudjet tashkilotlari tomonidan tuzilgan daromadlar va xarajatlar smetalari "O'zbekiston Respublikasi Byudjet tasnifi qo'llash bo'yicha Yo'riqnoma" asosida 1-guruh, 2-guruh, 3-guruh, 4-guruhlar xarajatlarning iqtisodiy tasnifi bo'yicha aks ettiriladi hamda ijrosi haqidagi buxgalteriya hisobotlari shakllarida ham byudjet xarajatlarning iqtisodiy tasnifi bo'yicha axborotlar shakllantiriladi. Hisob raqamdagi byudjetdan tashqari mablag'lar tushumi turlar bo'yicha va xarajatlarning to'lanishi iqtisodiy tasnif asosida amalga oshiriladi va hisobga olinadi.

Yagona schyotlar rejasi daromadlarni turlari bo'yicha hisoblash, tushumini yuritish, xarajatlarni esa moddalar bo'yicha hisoblash, amalga oshirish hamda daromadlar va xarajatlar bo'yicha byudjetlar o'rtasidagi o'zaro hisob-kitoblarni amalga oshirishda ma'lumotlarni to'liq aks ettirish maqsadida daromadlarning turlari va xarajatlarning iqtisodiy tasnifi (qo'shimcha analitik schyotlar) bilan yuritiladi.

Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritishda kassa va haqiqiy xarajatlarga alohida to'xtalib o'tamiz. Byudjet tashkilotlarining kassa xarajatlari hisobi "Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobining schyotlar rejasi"ning quyidagi subschyotlarida yuritiladi:

- 503000(232) – "Byudjetdan moliyalashtirish" subschyoti;
- 104410(110) – "To'lovlarning maxsus turlariga doir hisob-kitoblardan tushgan mablag'lar" subschyoti;
- 104420(111) – "Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar" subschyoti;
- 104430(112) – "Byudjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari" subschyoti;
- 104440(113) – "Boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar" subschyoti.

Byudjet tashkilotlarining byudjet mablag'lari hisobiga amalga oshirilgan kassa xarajatlari to'g'risidagi ma'lumotlar 503000(232)-"Byudjetdan moliyalashtirish" subschyotining kredit bo'yicha aylanmasi bilan aniqlanadi. Bu aylanma summasi g'azna ijrosiga o'tmagan byudjet tashkiloti bo'yicha uning bankdagi talab qilib olunga qadar depozit hisobvarag'i, g'azna ijrosiga o'tgan byudjet tashkiloti bo'yicha uning g'aznachilik organidagi byudjet mablag'lari bo'yicha ochilgan shaxsiy hisobvaraqlari orqali amalga oshirilgan to'lovlar bo'yicha kassa xarajatlarni bildiradi.

Davlat ta'lim tashkilotlarining byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lari O'zbekiston Respublikasi byudjet hisobining standarti (2-sonli BHS) "Yagona schyotlar rejasi" ga muvofiq yangi qabul qilingan 6 xonali schyotlar tizimida o'z faoliyatini olib bormoqdalar. G'aznachilik bo'linmalari, davlat maqsadli jamg'armalarini taqsimlovchi organlar O'zbekiston Respublikasining byudjet tizimi byudjetlarining va boshqa byudjetdan tashqari jamg'armalarining hamda byudjet tashkilotlari moliyaviy-xo'jalik faoliyatining byudjet hisobini ushbu standart orqali to'liq tashkil qilina.

1 – jadval: Davlat ta'lim tashkilotlarida byudjet va byudjetdan tashqari mablag'larning kassa xarajatlariga oid muomalalarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi¹

Debet schyot (subschyot) nomi	Dt	Kt	Kredit schyot (subschyot) nomi
Yuqori tashkilot tomonidan quyi tashkilotlarga moliyalashtirib berilgan mablag'lar summasi			
"Byudjetdan moliyalashtirish"	503000	104000	"Byudjet tashkilotlarining boshqa hisobraqamlardagi mablag'lari"
Quyi tashkilotlarda yuqori tashkilot tomonidan moliyalashtirib berilgan mablag'lar			
"Byudjet tashkilotlarining boshqa hisobraqamlardagi mablag'lari"	104000	503000	"Byudjetdan moliyalashtirish"
Byudjetdan ajratiladigan mablag'lar byudjet tashkilotlarining rivojlantirish jamg'armasi			
"Byudjet tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasi"	102401	503000	"Byudjetdan moliyalashtirish"
O'qitishning to'lov-kontrakt shakli bo'yicha mablag'larning hisoblanishi			
"Byudjet tashkilotlarining talabalar bilan boshqa debitor qarzlari"	153 600	520200	"Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha hisoblangan daromadlar"
O'qitishning to'lov-kontrakt shakli bo'yicha mablag'larning kelib tushishi			
"Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushumlar"	102409	153600	"Byudjet tashkilotlarining talabalar bilan boshqa debitor qarzlari"
O'qitishning to'lov kontrakt shaklidan tushgan tushumlar			
"Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushumlar"	104 420	153 600	"Byudjet tashkilotlarining talabalar bilan boshqa debitor qarzlari"
Ijara shartnomasiga asosan kelib tushgan mablag'lar			
"Byudjet tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasi"	102 401	151 900	"Byudjet tashkilotlarining boshqa turdagi hisob-kitoblardan debitor qarzlari"
Boshqa qonunchilik hujjatlarida taqiqlanmagan tushumlar bo'yicha summalar			
"Boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar"	104440	151900	"Byudjet tashkilotlarining boshqa turdagi hisob-kitoblardan debitor qarzlari"

Byudjet tashkilotining boshqa daromadlar mablag'lari hisobiga amalga oshirilgan kassa xarajatlari to'g'risidagi ma'lumotlar 104440(113) – "Boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar" subschyotining kredit bo'yicha aylanmasi bilan aniqlanadi. Bu aylanma summasi byudjet tashkilotining g'aznachilik organidagi boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha ochilgan shaxsiy hisobvaraqlari orqali amalga oshirilgan to'lovlar bo'yicha kassa xarajatlarini bildiradi. Bunda 104440(113) – "Boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar" subschyotining kredit bo'yicha aylanma summasi muayyan byudjet tashkilotining g'aznachilik organidagi boshqa byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha ochilgan shaxsiy hisobvaraqlari orqali amalga oshirilgan to'lovlar bo'yicha kassa xarajatlari tiklanishi summasiga kamaytiriladi.

Byudjet tashkilotlarining haqiqiy xarajatlari hisobi "Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobining schyotlar rejası"ning quyidagi subschyotlarida yuritiladi:

- 710 000(231) – "Byudjet mablag'lari bo'yicha haqiqiy xarajatlar" subschyoti;
- 720 000(241) – "To'lovlarning maxsus turlariga doir hisob-kitoblar bo'yicha mablag'lar hisobiga amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar" subschyoti;
- 730 000(251) – "Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar" subschyoti;
- 740 000(261) – "Byudjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar" subschyoti;
- 750 000(271) – "Boshqa daromadlar bo'yicha haqiqiy xarajatlar" subschyoti.

Byudjet tashkilotlarining byudjet mablag'lari hisobiga amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlari to'g'risidagi ma'lumotlar 710 000(231) – "Byudjet mablag'lari bo'yicha haqiqiy xarajatlar" subschyotining debet bo'yicha aylanmasi bilan aniqlanadi. Bu aylanma summasi byudjet tashkilotining byudjet mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan (hisoblangan) xarajatlarini bildiradi.

Byudjet tashkilotini o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobiga amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlari to'g'risidagi ma'lumotlar 730 000(251) – "Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt

¹ Muallif tomonidan shakllantirilgan.

shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar” subschyotining debet bo'yicha aylanmasi bilan aniqlanadi. Bu aylanma summasi byudjet tashkilotining o'qitishni to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan (hisoblangan) xarajatlarni bildiradi.

2- jadval: Davlat ta'lim tashkilotlarida byudjet va byudjetdan tashqari mablag'larning haqiqiy xarajatlariga oid muomalalarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi²

Debet schyot (subschyot) nomi	Dt	Kt	Kredit schyot (subschyot) nomi
Byudjet mablag'lari bo'yicha amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar			
“Byudjet mablag'laridan hisoblangan haqiqiy xarajatlar”	710 000	301100	Hisob-kitoblar markazining ichki hisob-kitob markazlari mablag'lari bo'yicha majburiyatlari
Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan pul mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar			
“Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar”	730 000	301100	Hisob-kitoblar markazining ichki hisob-kitob markazlari mablag'lari bo'yicha majburiyatlari
Byudjet tashkilotlarining rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar			
“Byudjet tashkilotlarining rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar”	741 000	301100	Hisob-kitoblar markazining ichki hisob-kitob markazlari mablag'lari bo'yicha majburiyatlari
Qonunchilik hujjatlariga muvofiq soliq va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha berilgan imtiyozlar hisobiga amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar			
“Boshqa daromadlar bo'yicha haqiqiy xarajatlar”	750 000	301100	Hisob-kitoblar markazining ichki hisob-kitob markazlari mablag'lari bo'yicha majburiyatlari
Yil oxirida hisobdan chiqarilgan maxsus turlarga doir hisob kitoblar bo'yicha moliyaviy natija mablag'lar bo'yicha amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar			
“To'lovlarning maxsus turlariga doir hisob-kitoblar bo'yicha yakuniy moliyaviy natija	982 000	720 000	“To'lovlarning maxsus turlariga doir hisob-kitoblar bo'yicha mablag'lar hisobiga amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar”
O'qitishning to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha moliyaviy natijalari aks ettiriladi			
“Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha joriy yilga moliyaviy natijalar”	983 000	730 000	“Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar”
Moliya yilining oxirida joriy yilga to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha moliyaviy natijalar			
“Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha joriy yilga moliyaviy natijalar”	983 000	520 200 730 000	“Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt mablag'lari bo'yicha hisoblangan daromadlar” “Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar”
Foydalanilgan soliq va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha imtiyozlar summasiga to'g'ri keluvchi qismi hisobdan chiqarilganda			
“Byudjetga va byudjetdan tashqari jamg'armalarga hisoblangan soliq va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha imtiyozlar”	986 000	730 000 740 000	“Ta'lim muassasalarida o'qitishning to'lov-kontrakt shaklidan tushgan tushumlar hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar” “Byudjet tashkilotlarining rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan haqiqiy xarajatlar”

Davlat ta'lim tashkilotlarining kassa va haqiqiy xarajatlarni hisobga olishda belgilangan me'yorlarga amal qilish muhim. Byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar yuzasidan kassa va haqiqiy xarajatlarni tahlil qilish orqali tashkilotlarning ushbu xarajatlar bilan bog'liq faoliyatidagi o'zgarishlar, yuzaga kelgan nomuvofiqliklar, amaliyotdagi muammolarni aniqlash mumkin. Kassa va haqiqiy xarajatlar bo'yicha tahlil jarayonlarini umumiy ta'lim tashkilotlarida emas, balki bitta tadqiqot obyekti sifatida ko'rish ular bo'yicha keng qamrovli tahlil va tegishli xulosa chiqarishga sabab bo'ladi.

2 Muallif tomonidan shakllantirilgan.

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tasarrufidagi Namangan muhandislik-qurilish institutida byudjet mablag'lari xarajatlar smetasi ijrosi to'g'risidagi hisobot asosida tashkilotni moliyalashtirish rejasi-ning haqiqiy va kassa xarajatlar bo'yicha davriy o'zgarishini tahlilini amalga oshirdik (2-jadval).

Ushbu ta'lim muassasasi xarajatlarini 2018-yildan 2022-yilgacha byudjet mablag'lari bo'yicha kassa hamda haqiqiy xarajatlari smeta xarajatlari muvofiq o'rganilgan va tasniflarga ajratib tahlil qilingan.

Ushbu jadvalda xarajatlarning byudjet tasniflari bo'yicha kengroq tahlilini amalga oshirishdan asosiy maqsad xarajatlarning tarkibi bo'yicha to'liqroq xulosalarni shakllantirishdan iborat. Ko'rsatkichlarga e'tibor bersak, deyarli barcha xarajat turlari bo'yicha yillar davomida o'sish holati yuz bergan. Faqat, 4821400 tasnifi bo'yicha stipendiyalar hisobi deyarli barcha yillarda kassa va haqiqiy xarajatlar teng miqdorda bo'lgan. Bu hisoblangan va to'langan stipendiyalar miqdori teng bo'lganligini ko'rsatadi.

Boshqa tasniflar yuzasidan xarajatlar miqdori tahlil qilinayotgan dastlabki yilga solishtirganda oxirgi yilda o'sish xarakteriga ega bo'lib, ijobiy natija ko'rsatgan. 4250000 byudjet tasnifi bo'yicha amalga oshirilgan moddiy aylanma vositalar zaxiralari xarajatlarning kassa hisobi –4,9 mln. so'mni tashkil qilgan. Shu bilan bir qatorda 4290000 byudjet tasnifi bo'yicha telefon, telekommunikatsiya va axborot xizmatlari uchun ham kassa ham haqiqiy xarajatlarda mutanosib ravishda –22,9 mln. so'm va –19,4 mln. so'mni tashkil qilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini sarflash yo'nalishlari keltirilgan, Davlat oliy ta'lim tashkilotlarining daromad keltiradigan faoliyat turlari sanab o'tilgan. Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tasarrufidagi Davlat oliy ta'lim tashkilotlarining rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari xarajatlarini guruhlari bo'yicha sarflanishini tahlil qilingan va bu tahlillar natijasida grafik shakllantirilgan, ushbu natijalar asosida xulosalar qilingan.

Byudjet tashkilotlarining byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lari bo'yicha kassa hamda haqiqiy xarajatlarning hisobini yuritish bo'yicha takliflar shakllantirilgan, kassa va haqiqiy xarajatlari yillar davomida solishtirilgan, ular bo'yicha muammoli vaziyatlar o'rganilgan va xulosalar shakllantirilgan.

Davlat ta'lim tashkilotlarida xarajatlarni tizimlashtirish, turkumlarga ajratib hisobga olish maqsadida byudjet va byudjetdan tashqari mablag'larni hisobini yuritish uchun ishchi schyotlar taklif qilingan. Taklif qilingan ishchi schyotlarni zaruriyati asoslangan. Davlat ta'lim tashkilotlarida byudjet va byudjetdan tashqari mablag'larning haqiqiy va kassa xarajatlari o'ldirish muomalalarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi tahlil qilingan.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 10-avgustdagi PF–5147-son "O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. www.lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 03.12.2019-y. 967-son "Oliy ta'lim muassasalarini bosqichma-bosqich o'zini o'zi moliyalashtirish tizimiga o'tkazish to'g'risida"gi qarori. www.lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. www.lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. www.lex.uz.
5. O. S. Qarshiboyev, "Oliy ta'lim muassasalarining rivojlantirish jamg'armasi xarajatlari hisobi", Iqtisod va Moliya, №12, 2011-yil.
6. M. Ostonaqulov, "Byudjet tashkilotlarining daromadlari va xarajatlari", Iqtisod va moliya ilmiy jurnali, №8, 2011-yil.
7. M. X. Saidov, "Oliy ta'lim tizimida moliyaviy boshqaruv", o'quv qo'llanma – Toshkent, "Tafakkur bo'stoni", 2011-yil, 432 b.
8. A. A. Ostonokulov. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashkari mablag'lari hisobi va hisoboti metodologiyasini takomillashtirish. Monografiya. – T.: "Vneshinvestprom" nashriyoti, 2021., 208 b.
9. J. S. Buribayev, "Byudjet xarajatlari hisobidan kapital qo'yilmalarni amalga oshirish", Scientific progress, Volume 2, Issue 2, ISSN: 2181–1601, www.scientificprogress.uz, 2021-y.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

